



Narrator i mówca. O *Pamiętnikach* Jana Chryzostoma Paska

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki*, oprac. Roman Pollak, Warszawa 1987.
- Źródło: Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki*, oprac. Roman Pollak, Warszawa 1987.



Narrator i mówca. O *Pamiętnikach* Jana Chryzostoma Paska

Źródło: domena publiczna.

Czy Sienkiewicz napisałby *Trylogię*, gdyby nie *Pamiętniki* Jana Chryzostoma Paska?

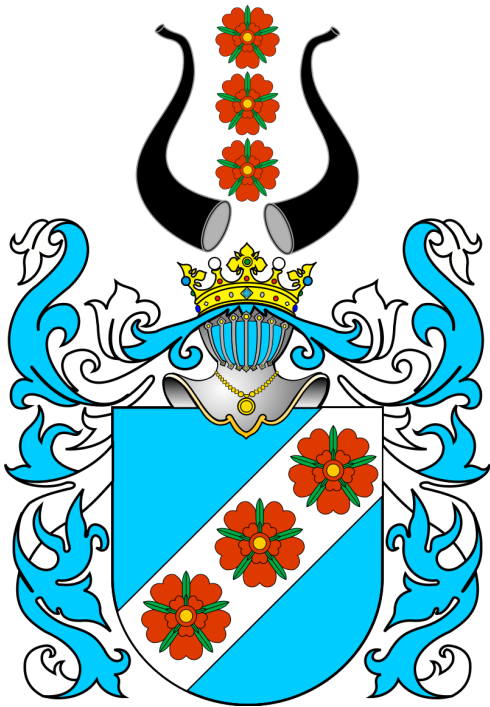
Ocalała część *Pamiętników* obejmuje okres 1656–1688. Pasek opisał swoje przygody wojenne, po czym przeniósł się w świat ziemiański, dając świadectwo codziennego życia polskiej szlachty, dumnej i honorowej, spierającej się na sejmikach, skłonnej do awantur, pijaństw i bijatyk. Ten pasjonujący, barwny obraz epoki nakreślony został plastycznym, żywym, pełnym humoru językiem, uznawanym za wzór barokowego stylu. Język *Pamiętników* stał się podstawą dla późniejszych literackich stylizacji. Bohaterowie *Trylogii* mówią takim właśnie językiem.

Twoje cele

- Poznasz fragmenty *Pamiętników* Paska zawierające sceny bitewne, scenę z życia codziennego polskiej szlachty oraz przykład mowy wygłoszanej publicznie.

- Ocenisz znaczenie żywego, gawędziarskiego stylu Paska dla stworzenia autentycznego obrazu epoki.
- Określisz cechy narracji pamiętnikarskiej.

Przeczytaj



Doliwa, herb Jana Chryzostoma Paska
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Jan Chryzostom Pasek urodził się ok. 1636 r. koło Rawy Mazowieckiej. Pochodził z drobnej szlachty; od 1656 pod komendą S. Czarnieckiego brał udział w wojnie ze Szwedami, Siedmiogrodem i Moskwą; podczas rokoszu J. Lubomirskiego walczył po stronie króla; 1667 osiadł na gospodarstwie w Krakowskiem. Zmarł w 1701 lub 1702 r. w Niedzieliskach. W *Pamiętnikach* z okresu 1656–88 zawarł barwny obraz życia ówczesnej szlachty polskiej. Zachwycał się nimi A. Mickiewicz, czerpali z nich m.in. J. Słowacki, J.I. Kraszewski i H. Sienkiewicz.

Pierwsza część *Pamiętników* obejmuje okres 1656–1688. Pasek przez dziesięć lat wiódł żywot wojaka, stąd spora część opisanych przezeń historii dotyczy właśnie jego wojennych przygód: potopu szwedzkiego (1656), najazdu Rakoczego (1657), wojny z Rosją (1660–1666) oraz rokoszu Lubomirskiego. Druga część *Pamiętników*, począwszy od roku 1667, przenosi czytelnika z pól bitewnych w barwny świat szlacheckich włości, sejmikowej dyplomacji i codziennych relacji międzyludzkich.

W burzliwym wieku XVII ludzie zaczęli odczuwać coraz większą potrzebę upamiętniania ważnych wydarzeń, których byli świadkami lub uczestnikami. Kult przeszłości i tradycji oraz waga, jaką przywiązywano do historii własnego rodu, kazały spisywać w najdrobniejszych szczegółach także własne dzieje. Takie są początki polskiego pamiętnikarstwa. To głównie z relacji pamiętnikarzy można dziś czerpać wiedzę na temat kultury, mentalności, upodobań, zwyczajów i życia codziennego ówczesnej szlachty.

Sposób kształtowania wypowiedzi nie jest u Paska jednorodny. Autor, w zależności od tego, co i z jakiej perspektywy opowiada, swobodnie przechodzi z jednego stylu w drugi. Każdy z przytoczonych niżej trzech fragmentów *Pamiętników* napisany jest nieco inaczej.

Żołnierz

” Jan Chryzostom Pasek

Pamiętniki

Nazajutrz po wyprawionym podjeździe, podobno [spiritu prophético](#) Czarniecki natchniony, kazał otrąbić, żeby za dwie godziny było wojsko w pogotowiu wsiadać na koń, biorąc z sobą prowiantów. Tak tedy się stało. Cichusieńko przez [munsztunk](#) zatrąbiwszy, Sapieże nic nie powiedziawszy, ruszyliśmy się. Idziemy tedy lasami, a wszystko śpieszno; nie wiemy nic, po co i dokąd.

Źródło: Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki*, oprac. Roman Pollak, Warszawa 1987.

Na początku jednej z opowieści o zmaganiach wojennych narrator stara się oddać atmosferę niespodziewanego wymarszu. Swoje poczucie jedności z kompanami podkreśla nie tylko formą „my”, ale i wzmianką na temat dzielonej wspólnie niepewności co do przyczyn rozkazu dowódcy oraz celu wyprawy. Pasek doskonale oddaje atmosferę oczekiwania. Utrzymana w czasie przeszłym relacja przybiera formę terażniejszą, przez co opowieść nabiera dynamizmu, a czytelnik w napięciu oczekuje dalszego rozwoju zdarzeń. Już niebawem po opisie przeprawy oddziału przez rzekę następuje relacja ze starcia z wojskami moskiewskimi, które zaatakowały litewski podjazd:

” Jan Chryzostom Pasek

Pamiętniki

Uderzą w nas rozumiejąc, że to drugi jaki podjazd, wesprą nas; widzą mokrych, że z każdego ciecze, a strzelba przecię daje ognia. Nuż w się! Widzą, że coraz przybywa jak z rękawa; u nich serce coraz mniejsze, u nas [contra](#) coraz większe, bo co się która chorągiew

przeprawiła, to jej zaraz za nami kazał skoczyć. Litwa jako barani i po kilka do kupy związanych. Kmicic, pułkownik, wypadł gdzieś z chałupy, jak go to już warta odstąpił, biega między naszymi, ręce w tył związane, woła: „Dla Boga, ratujcie!” Tak ci go tam ktoś rozerznął. A w tym porwali pachółka z naszego wojska, spytają: „Co to za podjazd?” – Powie: „Nie podjazd, ale Czarniecki z wojskiem”. A tu rąbanina sroga, trupi lecą. Owi się po stawie poruchają, nurzają; co przedtym Moskał prowadził Litwina, to go już Litwin za brodę ciągnie. Wnet [vicissitudo](#) i odmiana fortuny: w jednej godzinie podchlebiła im, a już ich na sztych wydała.

Źródło: Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki*, oprac. Roman Pollak, Warszawa 1987.

Od pierwszego zdania czytelnik znajduje się w centrum walki i obserwuje bitwę oczyma jednego z jej uczestników. Narrator dba zarówno o ogólną orientację odbiorcy w przedstawianej sytuacji, jak i o oddanie jej dramaturgii. Stosuje w tym celu różne środki – od metonimii (*u nich serce coraz mniejsze*) i obrazowego porównania (Litwini jak stado powiązanych baranów; wysyp żołnierzy jak z rękawa), poprzez wykrzyknienia, zdania eliptyczne i równoważniki zdań, które oddają panujący na polu walki chaos i dynamikę wypadków (*Nuż w się! Widzą, że coraz przybywa [wojska]*), po syntetyczne i dosadne określenia (*rąbanina sroga, trupi lecą*). Można założyć, że Sienkiewicz, pisząc *Trylogię*, szlifował swój narracyjny warsztat właśnie na dziele Paska. Świadczą o tym wyraźne nawiązania do zdarzeń i postaci, choćby do pułkownika Kmicica, imiennika głównego bohatera *Potopu*.



Antoni Zaleski, Ilustracja do *Pamiętników* Jana Chryzostoma Paska, 1850
Źródło: Polona, domena publiczna.

Mówca

” Jan Chryzostom Pasek

Pamiętniki

Do ojcymów tedy mówię ojczyzny, to sobie [praecustodio](#), nie do ojców, nie do pocziwych senatorów. Kto się czuje być nożycami, ten się niechaj uraża, jeżeli chce; ja zaś, żem nigdy nie był pasierbem, ale synem ojczyzny, matki mojej, i być nie mogę, choć bym chciał, bo żem jest [ex nativo](#) dawnych Polaków [sanguine](#), nie z cudzej ziemi przewożny szlachcic, tego by mi wrodzona nie [d]opuściła miłość. Na tych tedy dobrych [konsyliarzów](#) zachować te wieże i miecza pogróżki, bo się ja ich nie boję. [Etsi caelum ruet, impavidum ferient ruinae](#).

Źródło: Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki*, oprac. Roman Pollak, Warszawa 1987.

Fragment pochodzi z kilkunastostronicowej wypowiedzi relacjonującej proces obwinienia Paska o zdradę Rzeczypospolitej. Narracja pamiętnikarska ustępuje miejsca serii mów oskarżających i obronnych, a całość przypomina traktat oratorski

z zachowaniem wszelkich reguł retoryki. Czytelnik bez trudu dostrzeże podobieństwo cytowanego fragmentu *Pamiętników* Paska z dziełami Modrzewskiego czy Skargi. Stereotypowe alegorie ojczyzny-matki, apostrofy do odbiorców, kreacja rodowitego Polaka patrioty, liczne [makaronizmy](#) – wszystko to kształtuje styl dumnej przemowy. Paskowi zmienia sposób relacji: od prezentowanie własnej biografii przechodzi do opisu oratorskiego. Oczywiście są wątpliwości czytelnika, czy po latach możliwe jest tak dokładne odtworzenie kształtu własnej przemowy. Tak naprawdę nie pamięć kieruje tu piórem pamiętnikarza, ale wyuczona w kolegium jezuickim retoryka. Pod względem literackim te rozwlekłe nieraz oracje wyraźnie ustępują żywej narracji uczestnika zdarzeń.

Ziemiańin

” Jan Chryzostom Pasek

Pamiętniki

Jednego czasu przyjechali do mnie krewni żony mojej z matki, pan Stanisław Szembek, burgra[b]ia krakowski, i pan Żelecki Franciszek; przyprowadzili z sobą jakiegoś też swego krewnego niejakiego, wielkiego pijaka. Byłem im rad, ale mi wielce gniewno było na owego Kardowskiego, bo ustawicznie przymawiał Mazurom, jak się ślepo rodzą, jako ciemną gwiazdę mają, *et varia*. Oni się tym srodze delectowali i przyświadczały mu też chcąc mię [skonfundować](#), i na to go umyślnie zaciągęli. Przyniesiono na stół główkę cielęcą: powiedział na nią, że to mazowiecki papież. Obaczył ciasto, kładzione pod cielęcina żółto: powiedział, że to mazowieckie komunikanty. Zgoła, wielkie dawał okazyje. Ja widząc, że to na mnie te przymówki, mówię mu: “Panie bracie, [nie] trzeba by ku nocy Mazurów wspominać, żeby się nie przyśnili, a do tego nie masz ich tu; ale jam jest mazowiecki samsiad, muszę Waści za nich odpowiadać”. [...] Wezmę owego Żeleckiego na ręce, tak jako dzieci noszą, bo chłopiek był mały – rozumieli oni, że ja to czynię z kochania – i idę z nim, a pomijając Kardowskiego [...], uderzę go w piersi Żeleckiem; padł

w znak, srogi chłop jako dąb, dosięgnął jakoś ławy głową, uderzył się w tył, zemdłał. Żelecki też, bom nim o drugiego ze wszystkiej siły uderzył, nie mógł wstać. Potym do szabel. Było ich kilka czeladzi w izbie, bo już drudzy po kątach, pijani, spali; wyparowałem ich z izby. Wróciłem się do Szembeka, przyłożę mu sztych do tłustego brzucha; zawoła: “Stój, com ci winien?” A owi dwaj na ziemi leżą. Dopiero mówię: “Bodej was zabito! Na coście przyjechali? – Żebyście mię konfundowali? Że to ja widzę, że mi przez tego pijaka cały dzień kurzycie pod nos, a ja cierpiałem; dłużej też znieść tego nie mogę”. Skoczyły kobiety: “Stój! Stój!” – Daliśmy sobie pokój. Dopiero pana Żeleckiego podnosić z ziemi, pana Kardowskiego trzeźwić, wódki w nos lać, zęby rozdzierać, a potym i po cyrulika biegać, bo sobie łeb rością o ławę. Poszedł tedy Szembek z Żeleckiem spać; jam sobie pił na fantazyją i czeladzi swojej dawać kazałem. A potym z pijanemi ich pacholarzami cuda robili, w nos im papier zapalali, wąsy im różnemi rzeczami smarowali [...], i jakie się mogły wymyślić konfuzyje, takie mieli. Poprzedzali-ć my się nazajutrz [...].

Źródło: Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki*, oprac. Roman Pollak, Warszawa 1987.

W zacytowanym fragmencie *Pamiętników* nie ma zawiłych, skomplikowanych składniowo zdań. Napisany jest stylem potocznym, dzięki czemu czyta się go nad wyraz lekko. Anegdotyczne, okraszone humorem sceny z życia ziemiańskiego stanowią prawdziwy miąższ tej części dzieła. Fragmenty te mają postać opowiadań lub małych scenek dramatycznych z Janem Chryzostomem w roli głównej. Ich nieodłącznym składnikiem jest dialog lub przytoczone wypowiedzi uczestników sytuacji.



Ilustracja do *Pamiętników* Paska

Źródło: domena publiczna.

W XVII w., kiedy nie istniała jeszcze norma języka pisanego, wzorowanie tekstów pisanych na wypowiedziach mówionych było powszechne, jednak ostateczny ich kształt zawsze zależał od piszącego. Dlatego właśnie we fragmentach gawędziarskich można dostrzec indywidualne cechy stylu Paska. Autor pisze te historie tak, jakby je opowiadał. Czerpie z żywego języka mówionego, przez co opowieści te pełne są obrazowych, ekspresyjnych i dosadnych sformułowań. Obraz jest plastyczny i dynamiczny. Przekaz narratora jest prosty, jasny i dosłowny, pozbawiony wyszukanych metafor i porównań, dzięki czemu nabiera autentycznych rysów. W analizie przytoczonego fragmentu dociekanie, czy tak rzeczywiście było, ma jednak znaczenie drugorzędne. Być może Pasek podkoloryzował opowieść i wybielił nieco swoją postać. Najistotniejsze jest to, ile ten niewielki obrazek zawiera prawdy o sarmackiej Polsce. To niezwykle wyrazisty portret człowieka z krwi i kości – honorowego, skorego do biesiad, pijaństwa, bójek i awantur typowego polskiego szlachetki. W tym właśnie tkwi autentyzm *Pamiętników*.

Dzieło Paska to nie tylko skarbnica wiedzy o kulturze i mentalności szlacheckiej czasów baroku. To także nieocenione źródło wiedzy na temat XVII-wiecznej polszczyzny ukazujące jej bogactwo i różnorodność. Właśnie z tego źródła czerpał

Sienkiewicz, stylizując język *Trylogii*, dzięki czemu jej bohaterowie są tak autentyczni. Bez *Pamiętników* z pewnością nie byłoby to możliwe.

Słownik

makaronizmy

(fr. *macaronisme* z wł. *maccheroni* – makaron) – obcy, często łaciński wyraz, zwrot lub obca forma wplecione do tekstu w języku ojczystym

makaronizowanie

(fr. *macaronisme* z wł. *maccheroni* – makaron) – makaronizowanie to wplatanie w tekst rodzimy obcych wyrazów, zwrotów, zdań lub końcówek fleksyjnych; popularne były przede wszystkim makaronizmy łacińskie (latynizmy), ale także włoskie i francuskie; w czasach renesansu makaronizowanie stanowiło rodzaj humorystycznej zabawy literackiej (np. *Carmen macaronicum* Jana Kochanowskiego). W XVII w. stało się zjawiskiem powszechnym, typowym dla literackiego stylu barokowego. Był to wynik nie tylko mody na posługiwanie się językiem łacińskim, ale także równouprawnienia polszczyzny i łaciny

diariusz

(łac. *diārium*) – dzienne zapisy wydarzeń życia prywatnego i publicznego; też: zbiór takich zapisów w formie książki; dziennik, w którym zapisywano na bieżąco wydarzenia z życia prywatnego (diariusze domowe) lub publicznego (diariusze sejmowe, z wypraw wojennych itp.)

raptularz

(łac. *raptularius*, od *raptus* – porwanie, gwałtowne zabranie czegoś) – księga gospodarska, w której zapisywano wydarzenia rodzinne, domowe i publiczne, uroczystości towarzyskie, plotki, dowcipy, anegdoty, wydatki, ceny towarów itp.

sylwa

(łac. *silva rerum* – las rzeczy) – księga domowa prowadzona z pokolenia na pokolenie, zwana tak ze względu na swoją różnorodną zawartość. Zwykle odnotowywano w niej informacje o narodzinach, ślubach i zgonach, zapisywano wydarzenia polityczne, oracje sejmowe i sejmikowe, przepisy kulinarne, receptury lekarskie, utwory literackie i teksty publicystyczne, wklejano też dokumenty i listy

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem. Sporządź notatkę, w której scharakteryzujesz najważniejsze cechy XVII-wiecznego pamiętnikarstwa.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSYiYZPIO>

Film nawiązujący do treści materiału dotyczący Pamiętników Paska.

Polecenie 2

Udowodnij, że narrator-bohater *Pamiętników* stara się przedstawić swoją postać w jak najlepszym świetle. Posłuż się cytatami z tekstu.

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Adam Mickiewicz twierdził, że *Pamiętników* Paska nie należy traktować jako źródła wiedzy historycznej, lecz jako „romans przygodowy”. Czy zgadzasz się z tą tezą? Sformułuj dwa argumenty.

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli, a następnie uzupełnij ją cytatami z *Pamiętników* Jana Chryzostoma Paska.

Polecenie 2

Udowodnij, że w przypadku *Pamiętników* Paska autor, narrator i główny bohater to ta sama osoba. Możesz posłużyć się cytatami.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Narrator i mówca. O *Pamiętnikach* Jana Chryzostoma Paska

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielanekę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 2) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania;
- 7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- 4) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
10. gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;
11. korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

Lektura obowiązkowa

- 14) Jan Chryzostom Pasek, Pamiętniki (fragmenty);

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
- 2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- poznaje fragmenty *Pamiętników* Paska zawierające sceny bitewne, scenę z życia codziennego polskiej szlachty oraz przykład mowy wygłoszanej publicznie,
- ocenia znaczenie żywego, gawędziarskiego stylu Paska dla stworzenia autentycznego obrazu epoki,
- określa cechy narracji pamiętnikarskiej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- dyskusja;
- z użyciem e-podręcznika.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Narrator i mówca. O „Pamiętnikach” Jana Chryzostoma Paska”. Uczniowie powinni się zapoznać z treściami w sekcji „Przeczytaj”, a zainteresowane osoby przygotować prezentację na temat: „Obrazki z życia polskiego szlachcica w XVII w.” Prowadzący podpowiada uczniom, że mogą wykorzystać ilustracje do *Pamiętników* autorstwa Antoniego Zaleskiego, dostępne w bibliotece Polona.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: nauczyciel zadaje uczniom pytania:
 - Jakie były okoliczności powstania *Pamiętników* J.Ch. Paska?
 - Jaki wpływ na powstanie utworu ma biografia autora?
 - Do jakiego nurtu literackiego należy utwór? Co o tym świadczy?Uczniowie odpowiadają na podstawie informacji z bloku tekstowego. Później uczniowie przedstawiają przygotowaną w domu prezentację „Obrazki z życia polskiego szlachcica w XVII w.” Nauczyciel ocenia dodatkową pracę uczniów.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel wyświetla film edukacyjny zamieszczony w e-materiale. Prosi, by uczniowie w jego trakcie notowali najważniejsze informacje (polecenie 1 z tej sekcji). Później uczniowie porównują swoje notatki, ewentualnie korygują je.
2. Prowadzący prosi, by uczniowie przystąpili do pracy z drugim multimedialnym (mapa myśli) w parach. Uczniowie wykonują polecenia 1 i 2, a następnie wybrane zespoły przedstawiają propozycje odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. W podsumowaniu zajęć nauczyciel stawia problem: Adam Mickiewicz twierdził, że *Pamiętników* Paska nie należy traktować jako źródła wiedzy historycznej, lecz jako „romans przygodowy”. Czy zgadzacie się z tą tezą? Sformułujcie dwa argumenty. Uczniowie, po krótkim przygotowaniu, dyskutują, wymieniając się argumentami.
2. Na koniec zajęć nauczyciel prosi wybranych uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach dowiedziałem się..., nauczyłem się...

Praca domowa:

1. Wykonaj polecenie 2 i ćwiczenie 1 z sekcji „Film”.

Materiały pomocnicze:

- *Metodyka literatury*, tom 1 i 2, Warszawa 2001.
- *Polonista w szkole*, pod red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2004.

- Jadwiga Rytel, *„Pamiętniki” Paska na tle pamiętnikarstwa staropolskiego. Szkic z dziejów prozy narracyjnej*, Wrocław - Warszawa - Kraków 1962.
- *Paskowe zwierciadło epoki*, w: Janusz Tazbir, *Spotkania z historią*, Warszawa 1979.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedialny film do przygotowania się do lekcji powtórkowej.